

KORTRAPPORT

Prioriterade risker inom penningtvätt och finansiering av terrorism

22 mars 2024

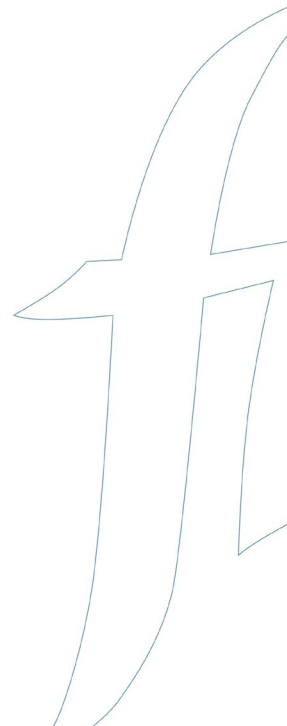
Sammanfattning

Det finns en stor risk för att det finansiella systemet utnyttjas av kriminella för att tvätta pengar. Det är allvarligt och göder den organiserade brottsligheten. Samtidigt kvarstår risken för att det finansiella systemet utnyttjas för att finansiera terrorism eller för att undgå de internationella sanktioner som beslutas av EU:s ministerråd. Mot bakgrund av dessa risker är en av FI:s tillsynsprioriteringar för 2024 att granska att de finansiella företagen gör vad de ska för att skydda sig från att utnyttjas för kriminella syften.

Ett väl fungerande finansiellt system ska vara stabilt och präglas av ett högt förtroende. Det är en förutsättning för en fungerande samhällsekonomi.

För att FI:s tillsyn ska vara så effektiv som möjligt behöver vi rikta våra resurser dit riskerna är som störst och där vi kan göra som mest nytta. Inom penningtvättstillsynen bedöms riskerna för närvarande bland annat finnas inom särskilda kategorier av företag, som digitala banker, mindre och mellanstora banker och kontantintensiva verksamheter. Riskerna är också sektorsövergripande, som användandet av företag som brottsverktyg, den ökande risken för finansiering av terrorism, och brister när det gäller att följa internationella sanktioner.

I den här rapporten redogör vi för de områden där vi just nu bedömer att riskerna att utnyttjas för penningtvätt för de finansiella företagen är som störst, och som vi därför särskilt kommer att uppmärksamma i tillsynen under året.

Inledning

Penningtvätt är ett globalt problem som gör det möjligt för kriminella aktörer att omsätta sina brottsvinster utan att avslöja sin olagliga verksamhet. Enligt 2021 års nationella riskbedömning av penningtvätt och finansiering av terrorism¹ finns det inga säkra uppskattningar av hur mycket pengar som varje år tvättas i Sverige, men sannolikt rör det sig om mångmiljardbelopp. Finansiering av terrorism är å sin sida ett allvarligt hot mot den allmänna säkerheten. I augusti 2023 höjde Säkerhetspolisen terrorhotnivån i Sverige till högt (en fyra på en femgradig skala), med anledning av det försämrade säkerhetsläget.

Penningtvätt och finansiering av terrorism är därmed svåra utmaningar för samhället i stort. Dessa brottsaktiviteter innebär även allvarliga utmaningar för både den svenska och den globala ekonomin. Av den anledningen är arbetet med att minska de olagliga finansiella flödena ett av de globala delmålen (mål 16.4) i FN:s handlingsprogram Agenda 2030. Arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism är därför också en del av Finansinspektionens (FI) arbete för en hållbar utveckling inom den finansiella sektorn.

Den finansiella sektorn som helhet är särskilt utsatt för risken att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. I vårt uppdrag ingår det att utifrån ett riskbaserat förhållningssätt utöva tillsyn över cirka 2 200 företag. Uppdraget omfattar allt från enstaka valutaväxlingskontor till globala storbanker där hoten och sårbarheterna kan variera betydligt. För att tillsynen ska vara så effektiv och ändamålsenlig som möjligt identifierar vi varje år de risker (exempelvis trender och aktuella fenomen) som bör prioriteras inom det närmaste årets tillsyn.

Till vår riskidentifiering använder vi information som vi hämtar in från företagen via den årliga periodiska rapporteringen för penningtvätt. Vi använder också erfarenheter från vår löpande tillsyn och tidigare undersökningar samt från samarbeten med andra tillsyns- eller brottsbekämpande myndigheter i Sverige och utomlands. Under senare år har dessa samarbeten ökat i såväl omfattning som betydelse, och därmed bidragit till vår riskförståelse. Bland våra nationella samarbeten kan nämnas de vi har med Finanspolisen och Spelinspektionen samt det arbete som sker inom Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Internationellt har vi under året arbetat särskilt med den Nordisk-baltiska arbetsgruppen mot penningtvätt, Internationella valutafonden och de 70-tal penningtvättsskollegier som har upprättats enligt riktlinjer från Europeiska bankmyndigheten.

¹ Samordningsfunktionen ger ut återkommande en rapport om den samlade riskbedömningen av penningtvätt och finansiering av terrorism i Sverige. Bakom bedömningen står 16 myndigheter samt Sveriges advokatsamfund.

Prioriterade riskområden 2024

Att granska att de finansiella företagen gör vad de ska för att skydda sig från att utnyttjas i kriminella syften är ett av FI:s prioriterade områden i tillsynen 2024. Här redogör vi för de risker på penningtvättsområdet som vi bedömer som mest aktuella inom den finansiella sektorn för året.

Företag som brottsverktyg

I 2021 års nationella riskbedömning framhålls risken med att företag och andra juridiska personer används som brottsverktyg. Det beror bland annat på att såväl företagets verksamhet som deras ägar- och kontrollstruktur kan vara svårare för en verksamhetsutövare att se igenom och förstå innebörden av jämfört med privatpersoner. Risken är därför hög att företag och andra juridiska personer används i mer komplexa och systematiska penningtvättsupplägg. Denna bild bekräftas av Finanspolisen och andra brottsbekämpande myndigheter.

Ökad risk för finansiering av terrorism

Terrorismfinansiering innebär ett direkt och konkret hot mot den allmänna säkerheten såväl i Sverige som utomlands. Enligt Säkerhetspolisens senaste lägesbild har hotbilden mot Sverige ökat. Sverige har gått från att vara ett legitimt mål till att vara ett prioriterat mål för terrorattentat. Kraven på verksamhetsutövarnas arbete mot finansiering av terrorism har ökat i motsvarande utsträckning.

Till skillnad från penningtvätt kan finansiering av terrorism ske med såväl lagligt som olagligt intjänade medel. Det kan också räcka med små summor för att möjliggöra attentat både i Sverige och utomlands. Insamlingen och överföringen av tillgångarna kan ske snabbt, med enkla medel och utan större kostnader. Ingen särskild förmåga hos finansiären behövs men internationella kontakter är en betydelsefull faktor för att pengarna ska nå den avsedda destinationen.

Banker och olika typer av betaltjänstleverantörer bedöms vara de sektorer där riskerna för finansiering av terrorism är som störst. Det beror till stor del på sektorernas storlek och lättillgänglighet, men även på att deras tjänster lämpar sig för syftet. Även marknaden för kryptotillgångar bedöms vara en sektor där det finns risker för att överföringar som är kopplade till terrorismfinansiering förmedlas.

Digitala banktjänster och kryptoväxlare

Företag i Fintech-branschen, som bland annat hjälper företag och privatpersoner att handla och få betalt med hjälp av olika sorters nya och innovativa betaltjänster, fortsätter att öka till såväl antal som omsättning. Digitala banker (neobanker) som under senare tid har etablerat sig på den svenska marknaden erbjuder ett större produktutbud än traditionella betaltjänstleverantörer. Eftersom branschen präglas av en hög utvecklings- och innovationstakt är det viktigt att företagen i samma takt anpassar och utvecklar sitt sätt att hantera de risker som är förknippade med deras produkter och tjänster. I nyligen genomförda undersökningar på betaltjänsteföretag i sektorn har vi sett exempel på hur företagen inte har anpassat sin förmåga att motverka risken för penningtvätt och finansiering av terrorism i förhållande till den växande verksamheten.

Den ökande handeln med kryptotillgångar är ofta en förutsättning för narkotikahandel på darknet och ett attraktivt sätt för kriminella att omsätta sina brottsvinster. Handeln med kryptotillgångar innebär också påtagliga risker ur ett konsumentskydds- och klimatperspektiv. Riskerna med handel av kryptotillgångar uppmärksammas både i 2021 års nationella riskbedömning och i EU:s senaste supranationella riskbedömning.

Särskilt riskfyllda bland de som ägnar sig åt handel med kryptotillgångar är sådana aktörer som tillhandahåller registreringspliktiga tjänster utan att ha ansökt om registrering hos FI. De här aktörerna bedöms öka i antal och omsätter stora summor, enligt analyser från brottsutredande myndigheter. Bland dessa handlare riskerar såväl riskmedvetenheten som förmågan att motverka ett kriminellt utnyttjande att vara låg, medan risken för att utnyttjas i brottsliga syften är motsvarande hög.

Ökad risk för penningtvätt bland mindre och mellanstora banker

I takt med att de större bankerna har förbättrat sitt förebyggande arbete finns det indikationer på att kriminella i stället söker sig till mindre och mellanstora banker. Samtidigt erbjuder de mindre bankerna ofta ett tjänsteutbud som är snarlikt storbankernas och som innebär likartade risker. Det finns därför en risk för att en del av de risker som tidigare har centrerats kring storbankerna nu i stället förskjuts till mindre aktörer.

Ökad risk för penningtvätt i kontantintensiva verksamheter

Vi har sett i vår tillsyn en risk för att mindre företag, inte minst valutaväxlare, saknar tillräcklig kunskap om risken för penningtvätt och finansiering av terrorism samt om regelverket på området. Detta medför i sin tur en ökad risk för att de utnyttjas av kriminella aktörer i penningtvättssyfte.

Samma sak gäller företag som tillhandahåller informella värdeföringstjänster, som hawala, där spårbarheten och transparensen ofta är påtagligt liten. Riskerna med hawala lyfts särskilt fram i 2022 års nationella riskbedömning, där det framgår att systemet ofta används som en kanal för att förmedla betalningar till länder som är förknippade med hög eller extremt hög risk för penningtvätt- eller finansiering av terrorism.

Företagens verksamheter är också kontantintensiva till sin natur. Det riskerar att göra dem särskilt attraktiva för kriminella aktörer som behöver omsätta sina brottsutbyten, något som också framhålls i EU:s senaste supranationella riskbedömning. Dessa verksamheter bedöms även vara intressanta verktyg för finansiering av terrorism.

Risk för att internationella sanktioner inte följs

Med anledning av Rysslands invasion av Ukraina har antalet och omfattningen av EU:s sanktioner utökats. För att sanktionerna ska få önskat genomslag är det angeläget att verksamhetsutövarna följer med i den snabba utvecklingen och följer sanktionsbestämmelserna så att sanktionerade företag och personer inte får tillgång till tillgångar och ekonomiska resurser i större utsträckning än vad som följer av sanktionsregimerna.